"RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA OLIY TA'LIMNING TRANSFORMATSIYASI"

RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY ANJUMANINING ILMIY MAQOLALAR VA MA'RUZA TEZISLARI TO'PLAMI

2022 yil 18 noyabr

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI

"INNOVATSION TA'LIM" KAFEDRASI

"RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA OLIY TA'LIMNING TRANSFORMATSIYASI"

RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY ANJUMANINING
ILMIY MAQOLALAR VA
MA'RUZA TEZISLARI TO'PLAMI

2022 yil 18 noyabr

IMZO PRINT
MEDIA GROUP

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA’LIM VAZIRLIGI
TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI

“INNOVATSION TA’LIM” KAFEDRASI

“RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA OLIY TA’LIMNING TRANSFORMATSIYASI”

RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY ANJUMANINING ILMIY MAQOLALAR VA MA’RUZA TEZISLARI TO‘PLAMI

2022 yil 18 noyabr

TOSHKENT
“IMZO PRINT MEDIA GROUP”
2022

UO‘K: 378.1. (c52)
KBK: 74.04 (3)

“RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA OLIY TA’LIMNING TRASNFORMATSIYASI”. Respublika ilmiy-amaliy anjumanining ilmiy maqolalar va ma’ruza tezislari to‘plami (2022 yil 18 noyabr). – Tashkent: “Imzo Print Media Group”, 2022. – 368 b.

“Raqamli iqtisodiyot sharoitida oliy ta’limning trasnformatsiyasi” mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy anjumani to‘plamiga yetakchi olimlar, professor-o‘qituvchilar, katta ilmiy xodim izlanuvchilar, mustaqil tadqiqotchilar va magistrantlarning ilmiy maqolalari va ma’ruza tezislari kiritilgan.

Ushbu to‘plamga kiritilgan ilmiy maqolalar va ma’ruza tezislarida respublikamiz oliy ta’lim tizimining transformatsiyasi jarayonida professional ta’limni har tomonlama rivojlantirish mehnat bozori talablari asosida malakali mutaxassislarini tayyorlash bo‘yicha jamlangan tajribalar bilan o‘rtoqlashish, professional ta’limda xalqaro tajriba asosida ta’lim sifatini takomillashtirish va samaradorligini oshirish masalalari batafsil bayon etilgan. Shuningdek, ushbu to‘plamda professional ta’limda xalqaro tajriba asosida ta’lim sifatini ta’minlash, yoshlarni tadbirkorlik ko‘nikmalarini, shaxsiy kompetensiyalarni shakllantirish, amaliyotga alohida urg‘u berish, daromad olishga yo‘naltirish, oliy ta’lim muassasalarini kredit-modul tizimiga o‘tish jarayonlari, talabalarning mustaqil ta’lim olishlari uchun sharoitlarni yaratib berishga qaratilgan ilmiy maqolalar va ma’ruza tezislari jamlangan.

MAS’UL MUHARRIR:
i.f.d., prof. G.K. Abduraxmanova

TAHRIR HAY’ATI:
i.f.d., prof. M.P. Eshov,
p.f.d., prof. M.A. Yuldashev,
p.f.d., prof. M.F. Xakimova,
i.f.n., dots. N.S. Fayzullayeva,
i.f.n., dots. Sh.E. Mamarajabov,
k.o‘q., M.Sh. Qayumova.

TAQRIZCHILAR:
i.f.d., prof. R.X. Karlibayeva,
p.f.d., prof. D. Ximmataliyev.

Mazkur to‘plamga kiritilgan materiallarning mazmuni, undagi statistik ma’lumotlar va me’yoriy hujjatlar sanasining to‘g‘riligiga hamda tanqidiy fikr-mulohazalarga mualliflarning o‘zlari mas’uldirlar.

ISBN 978-9943-8159-3-4

© “Imzo Print Media Group” XK, 2022.

MUNDARIJA

YALPI MAJLIS		
Шарипов К.А.	Таълимни трансформация жараёнларида инновацион таълим ва рақамли технологияларнинг қўлланилиши	8
Эшов М. П.	Таълимнинг кредит-модуль тизимини ахборот тизимлари орқали самарали йўлга қўйишнинг инновацион механизмлари	12
Абдурахмонова Г.Қ.	Iqtisodiyotning raqamli transformatsiyasi sharoitida oliy ta’limni takomillashtirish asosiy yo‘nalishlari	15
Юлдашев М.А.	Университетни рақамли трансформацияси тараққиётининг устувор йўналиши сифатида	18
Жумаев Н.Х.	Олий таълим тизимида замонавий тенденциялар	21
Отажонов Ш. И.	Таълим тизимида “STEM” (Science, Technology, Engineering, Mathematics – математика) дастурини яқин истиқболда босқичма-босқич жорий этиш асосида “HECI” (Humanity, Ethics, Creativity, Imagination) глобал мақсадига (чақиригига) мувофиқ келгуси ўн йиллик учун янги давлат талаблари ва таълим стандартларининг намунавий моделларини ишлаб чиқиш истиқболлари	24
Сайдалиев Х.О.	Impact of collaborative, entrepreneurship education on the financial risk taken by university students	30
Абдуллаев А. И.	Электрон таълим муҳитида аралаш ўқитишни замонавий ахборот-коммуникация технологиялари ёрдамида такомиллаштириш	32
Кадиров Х. Ш.	Таълим муҳитини рақамлаштириш шароитида педагог кадрларнинг компетенцияларини такомиллаштириш: муаммо ва ечимлар	36
Маматов Д. Н.	Электрон таълим муҳитида аралаш ўқитишни замонавий ахборот-коммуникацяи технологиялари ёрдамида такомиллаштириш	40
Хакимова М. Ф.	Рақамли таълим шароитида аралаш ўқитишнинг самарадорлигини ошириш	44
Кушарбаев Дж.У.	Замонавий таълим жараёнларига рақамли технологиялар интеграциясини таъминлаш истиқболлари	48
1-SHU’BA. RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA OLIY TA’LIM TRANSFORMATSIYASINING USTUVOR YO‘NALISHLARI		
Kholikov A. U., Ismoilova S.Kh., Mirzaliev S.M	Developing HEI Students’ Autonomy in Language Learning Classes through Online Education	51
Карлибаева Р. Х.	Ўзбекистон иқтисодиётини ривожлантиришнинг устувор вазифалари	54
Шоюсупова Н. Т. Асқарова М. Т.	Кредит-модул тизимида талабаларнинг мустақил ва ижодий изланиш фаолиятини ривожлантиришнинг асосий йўналишлари	57
Muxammadiyev G‘.B.	Raqamli iqtisodiyotda sun’iy intellektning o‘rni va inson omiliga ta’siri: ijobiy va salbiy oqibatlari	60
Химматалиев Д. О., Киличова М. С.	Инновацион педагогик таълим кластерининг ўзига хос хусусиятлари	63
Файзуллаева Н.С.	Цифровая трансформация дидактики высшей школы	67

Lutfullayeva N.X., Mirzaaxmedova N.A.	Raqamli iqtisodiyot transformatsiyasi sharoitida o'quv jarayonini raqamlashtirishning roli	71
Хабибов Р.И.	Божхона фаолиятида рақамлаштириш ислоҳотларининг айрим жиҳатлари	75
Мусаханова Г. М	Глобаллашув жараёнида таълим тизимини рақамлаштириш ва уни ривожлантириш	83
Асқарова М. И.	Рақамли иқтисодиётнинг шаклланиш жараёнида ёшлар меҳнат бозоридаги тенденциялар	87
Миралиева Д. Т.	Транформация образования как важнейший фактор развития экономического общества Узбекистана	90
Улуғбердиев Н.Р.	Рақамли иқтисодиёт шароитида корхонада инқирозга қариш бошқариш стратегияларини ишлаб чиқиш механизмлари	95
Хакимова Х. Х.	Ўзбекистон Республикасида олий таълим муассасаларини бошқариш стратегиясини такомиллаштириш	99
Саттаров Т.С.	Рақамли иқтисодиёт шароитида олий таълим трансформациясининг устувор йўналишлари	101
Салихов С.А.	Цифровизация образования в Республике Узбекистан: текущие реформы и разработка политики	105
Собирова Д.А.	Олий таълим тизимида очиқ онлайн курсларининг ўрни	110
Aliev A. I.	Digital transformation and digital marketing in higter education with purpose of learning and implementation of digital technologies in garment enterprises	115
Sulaymonova G.X.	Raqamli iqtisodiyot sharoitida electron pedagogika konsepsiyasining rivojlanish jarayoni	118
2-SHU'BA. MODUL-KREDIT O'QITISH JARAYONIDA TALABALARNING MUSTAQIL ISHLARNI TASHKIL ETISH VA UNING ILMIY-METODIK TA'MINOTINI TAKOMILLASHTIRISH		
Мамажанов И.Г.	Кредит-модул тизими жараёнида талабаларнинг мустақил ўкув фаолиятини ташкил этиш	121
Ximmataliyev D.O, Allayorova S. B.	Ta'lim tizimida integratsiya pedagogic innovatsion klasteri	125
Лутфуллаева Н.Х. Нурмухаммадова Д.	Модул-кредит тизимида талабаларнинг билиш жараёнларини ифодаланиши	127
Uzoqova G.S.	Kredit modulli ta'lim tizimida talabalar mustaqil ishlarining o'rni	131
Мамаражабов Ш. Э.	Ўқитувчининг касбий сифатлари ва уларни шакллантириш имкониятлари	133
Расулов А. Н.	Замонавий таълим кластери шароитида “Иқтисодий билим асослари” фанини ўқитишда педагогик шароитларини афзалликлари	135
Dushanova Yu. F.	Theoretical basis of organization of independent educational process in the credit-module system	139
Насиба Х.Э.	Инновацион кластернинг тузилиши ва функцияси	141
Акбарова С. Ш.	Таълимнинг кредит-модуль тизимида талабаларнинг мустақил ишлаш кўникмаларини ривожлантириш	145
Rajabov S. X.	Modul-kredit tizimida tahsil olayotgan talabalarning mustaqil ishlarini bilan iashlash	148
3-SHU'BA. OLIY TA'LIMNI RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA PEDAGOGNING KASBIY KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING ZAMONAVIY MEXANIZMLARI		
Файзуллаева Н. С., Елубаева Б.	Реформы в системе профессионального образования	151

Мамаражабов Ш.Э., Шоахмедова М	Бўлажак мутахассисларнинг дидактик компетенциясини шакллантиришнинг баъзи жиҳатлари	155
Маҳкамова М Ю.	Олий мактаб амалиётида ўқитувчи маҳорати масалалари	159
Ermatov M.K., Abdunazarov O.A.	Pedagogik xodimlarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishning zamonaviy uslubi	163
Sattorov V.N.	Maxsus fanlarnin o'qitishda muammoli darslarni tashkil va o'tkazish	167
Yo'ldosheva Sh.	Kreativlik-ta'lim sifatini oshirish omili	169
Миралиева Д.Т.	Таълимнинг рақамли трансформациясини амалга ошириш бугунги кун талаби	171
Allayorova S. B.	Ilmiy tadqiqot klasterning nazariy asoslari	174
Begbo'taev A. E., Axatova D. A.	Oliy ta'limda axborot texnologiyalarning o'quv jarayoniga integratsiyasi	177
Мамаражабов Ш.Э.	Бўлажак мутахассисларда касбий сифатларини шакллантириш педагогик муаммо сифатида	180
Махсетова З. К., Рахимова Б. О.	Таълимни рақамлаштириш даврида математик компетенцияларини ривожлантириш зарурияти	182
Shofiddinova Z. I.	Oliy ta'limni raqamlashtirish sharoitida ta'lim xizmatlarini rivojlantirish	185
Максумова М. Ш.	Интегратив ёндашув асосида талабаларнинг касбий салоҳияти ва уни ривожлантириш	187
Эргашева Д.Д.	Влияние цифровой образовательной среды на профессиональную компетентность педагога	190
Kobilov A. U., Rajabov Sh. B., Otabayev N. O.	Республикада рақамли иқтисодиётни ривожлантириш тамойиллари	193
Жўраев Э. Г.	Рақамли таълим комплекси фаолиятида раҳбарларда ташкилотчилик қобилиятини ривожлантириш	198
Азизова М .Х.	Бўлажак мутахассисларнинг касбий тайёргарлигига қўйиладиган ижтимоий талаблар	200
Нематова М. Р. Алибаева М Р.	Таълимни рақамлаштириш шароитида ўқитувчининг педагогик техникаси ва уни шакллантиришнинг замонавий механизмлари	202
Асатова Ш.З.	Бўлажак раҳбарларда компетенциявий ёндашув асосида ахборот компетентлигини ривожлантириш	205
Маматқулова М.М.	Иқтисодиёт олий таълим муассасалари талабаларининг маънавий дунёқарашини касбий таълим билан уйғунликда ривожлантириш	207
Ochilova G. O.	Современные знания и технологии – основы перехода концепции	210
Кобилов А. У. Кунгратов Э. К.	Modern content and concept of Digital Economy	213
4-SHU'BA. PROFESSIONAL TA'LIM MUASSASALARIDA TA'LIM XIZMATLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISH JARAYONIDA PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH YO'LLARI		
Файзуллаева Н.С, Раимкулов Ш	Рақамли иқтисодиёт шароитида таълим муассасаларини молиялаштиришнинг замонавий йўллари	217
Ходжакулова Д. И. Набиева К.Ф.	Роль информационно-коммуникативные технологий и инноваций в сфере профессионального образования	219
Xalmuratova J.G.	Professional ta'lim muassasalarida ta'lim jarayonida interfaol mashg'ulotlarining o'rni	221

Тўрабеков Ф.С.	Мультимедиали электрон қўлланма ва виртуал лаборатория–бўлажак технологик таълим ўқитувчисини тайёрлаш омили	223
Акбарова Б.Ш.	Таълим жараёнларини рақамли технологиялар асосида индивидуаллаштириш ҳамда масофавий таълим хизматларини ривожлантириш	228
Валиев Ф.И.	Глобаллашув шароитида олий таълимнинг ноанъанавий шакллари ва уларнинг ривожланиш тенденциялари	232
Ochilova G. O.	Zamonaviy axborot kommunikatsiya texnologiyalarini pedagogik faoliyatida qullash imkoniyatlari	235
Sattorov V.N.	Dars jarayonida o‘quv maqsadlarini aniqlashning dolzarbligi	239
Мусаева У.Х.	Бўлажак ўқитувчининг касбий компетентлигини такомиллаштириш омиллари	241
To‘lanov M., Hamidjonov T.	Raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishda ijtimoiy – gumanitar va texnik fanlarni o‘rni	244
Каршибоева Ш.С.	Таълим хизматлари бозорида олий таълим муассасаларини инновацион ривожланишининг кластерли ёндашувларга асосланган механизмлари	246
Zokirova D.	Formation of software-methodical equipment for training future economists	248
Жобборова Г. К.	Специфика мотивации профессионального выбора студента	250
Xolbo‘tayeva D.A. Bo‘riboyeva D.N.	Bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishning pedagogic shart-sharoitlari	253
Мурадов Б.Х.	Совершенствование организационно-экономических механизмов развития промышленных предприятий и факторы повышения конкурентоспособности в условиях глобализации и приоритеты трансформации высшего образования в условиях цифровизации	257
Abidova N.Z.	Inklyuziv ta’lim zamonaviy ta’limining yangi strategik yo‘nalishi sifatida	262
Norboeva N. E.	Ta’lim jarayonida bulut texnologiyalardan foydalanish	265
Kobilov A. U., Mallaev R.Q., Rajabov Sh.B., Kungratov I.	Informatika fani o‘qituvchisini ixtisoslashtirilgan ta’lim sharoitlarda rasbiy faoliyatga tayyorlash	268
Egamov M.U.	Matematika fanini o‘qitishda zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari	270
Элмурзаева Н.Х.	Инновацион кластернинг тузилиши ва функциялари	273
Kurolov M	Management of innovative digital marketing in B2B marketplaces	278
Курдашева Ф.К.	Педагогларнинг касбий компететлигини такомиллаштиришда педагогик ва ахборот технологиялардан фойдаланиш	280
Саидов З.Х.	Инновацион кластерни таъминловчи материалларни танлаш	283
Maxmudova F.H.	Oliy ta’limni raqamlashtirish sharoitida talabalarni kasbiy ko‘nikmalarini integrative yondashuvga asoslanib rivojlantirishning zamonaviy mexanizmlari	286
Abduvositova S.F.	Boshlang’ich sinflarda mavzulararo bog’lanishni didaktik oyinlar orqali takomillashtirish	289
Karimova F.X.	Методика формирования профессиональной компетентности студентов на основе инновационного подхода	292

5-SHU'BA. ELEKTRON TA'LIM MUHITIDA ARALASH O'QITISHNI ZAMONAVIY AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARI YORDAMIDA TAKOMILLASHTIRISH

Лутфуллаева Н.Х. Шайманова Д.	Таълимни рақамли технологиялар билан уйғунлаштириш	296
Egamov X.U.	Elektron ta'lim muhitida matematika fanini aralash o'qitishning zamonaviy axborot texnologiyalari yordamida takomillashtirish .	299
Artikov M T.	Ta'lim jarayonini samaradorligigni oshirishda raqamli texnologiyalarning o'rni	302
Валиев Ш.И.	Рақамли медиа орқали ота-оналарнинг виртуал -педагогик маданиятини ривожлантириш	304
Kayumova M.Sh.	Elektron ta'lim muhitida talabalarning axborot ko'nikmalarini shakllantirish usullari	307
Kadirova Sh. G'ulomjonova N.	Zamonaviy ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalarning roli	310
Kosimova D.T.	Elektron ta'lim muhitida ingliz tilinin o'qitishda zamonaviy axborot texnologiyalarining qo'llashning ahamiyati	313
Ҳожиева И. А.	Электрон таълим муҳитида лойиҳа таълим технологияси орқали талабаларни замонавий касбларга тайёрлаш	317
Bekchonova Sh. B.	Fanlar bo'yicha raqamli ko'nikmalarni targ'ib qilish – raqamli dunyoda o'qitish uchun aralash ta'lim	320
Haydarov S. A.	Gumanitar fanlarda raqamli metodlardan foydalanish	323
Мохитдинова С. А.	Zamonaviy ta'limda informatika fanini o'qitishda masofaviy ta'limning qulayliklari	325
Madyarova M A.	Kreativlik ta'lim jarayonlarida raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari	327
Kobilov A. U., Mallaev R. Q., Rajabov Sh.B., Kungratov I.	Ixtisoslashtirilganmaktablarda informatika o'qituvchisini tayyorlash	331
Xodjayeva N.Sh.	Akademik litseylarda xorijiy tillarni o'qitishda interfaol metodlardan foydalanish samaradorligi	333
Низамов F.A.	Узбекистон Республикаси худудидаги транспорт таълим ўқитиш тизимида рақамли дарс ўтиш жараёнини ривожлантириш	335
Yuldoshev M. N.	Matematika darsida bo'linish alomatlari va ularni o'qitish metodikasi	338
Kuldasheva F, K,	Akademik litseylarda dars jarayonini tashkillashtirishda zamonaviy axborot texnologiyalardan foydalanish ahamiyati	340
Ибрагимова Ш. З.	Тълимни рақамлаштириш даврида чет тилларни ўқитишда коммуникатив компетенциянинг аҳамияти	342
Давронов Н.Р.	Электрон таълим муҳитида аралаш ўқитишни замонавий ахборот коммуникация технологиялари ёрдамида такомиллаштириш	344
Ирматова Д. Б.	Исследование VR/AR-технологии в реальных объектах	346
Равшанова М.У.	Рақамли иқтисодиёт: жорий ҳолати ва ривожлантириш истиқболлари	349
Kobilov A U., Rajabov Sh.B., Otabayev N. O.	Республикада рақамли иқтисодиётни ривожлантириш тамойиллари	351
Парпиева Р. А.	Таълимда рақамли технологиялардан фойдаланиш истиқболлари	357
Мавлонов О.А	Иқтисод ва молияга оид терминларни ўргатилишининг аҳамияти	362
Imomov I.	Teaching economic terminology through interactive techniques ..	365

билимларни бериши билангина эмас, балки уларнинг ўз-ўзини узлуксиз ривожлантиришга кай даражада тайёрлиги, олган билим ва кўникмаларини амалиётда кўллай олиши, ўз кобилиятлари ва шахсий сифатларидан самарали фойдалана олиши билан ҳам белгиланади.

Ҳақиқатдан ҳам, доим ўзини билимини ошира оладиган ва бунга эҳтиёжи бўлган, ўзининг интеллектуал, жисмоний ва касбий хусусиятларини, сифатларини, кобилиятларини, кўникма ва малакаларини мунтазам ривожлантирадиган инсонгина ҳакикий ўкимишли мутахассис ҳисобланади.

Адабиётлар:

1. Бернс Р., Развития Я - концепции и воспитания. Пер. с англ.- М.- «Прогресс», 1986. С.30-66.
2. Mamarajabov Shavkat Ergashevich. (2022). PROFISSIONAL TA'LIM TIZIMIDA XORIJ TAJRIBASIDAN FOYDALANISHNING IMKONIYATLARI. Архив научных исследований, 2(1). Извлечено от http://journal. tsue.uz/ index.php/archive/article/view/1314
3. Мамаражабов, Ш. (2022). Кредит таълим шароитида бўлажак мутахассисларнинг умумкасбий компетенциясини дифференциал таълим асосида такомиллаштириш имкониятлари. Архив научных исследований, 2(1).

Расулов Акбаржон Номозович
Чирчик давлат педагогика университети
Мактаб менежмент кафедраси мудири

Замонавий таълим кластери шароитида "Иқтисодий билим асослари" фанини ўқитишда педагогик шароитларини афзалликлари

Аннатация: *Мақолада Замонавий таълим кластери шароитида "Иқтисодий билим асослари" фанини ўқитишнинг ташкилий ва педагогик шарт-шароитлари тўғрисида фикр юритилиб, баркамол шахсни тарбиялашнинг самарали фойдаланиш механизмларини такомиллаштириш ҳақида таклиф ва тавсиялар берилган.*

Таянч сўз ва иборалар: *Инновация, ишлаб-чиқариш, глобаллашув, ижтимоий-иқтисодий янгиланиш, ахборот коммуникация технология, педагогик таълим кластери, таҳлилий-статистик, қиёсий-таққослаш, моделлаштириш, инсон ресурсларининг интеграциялашуви, таълим-тарбия, педагогик жараён, кластер усулида тарбиялаш.*

Ҳозирги глобаллашув жараёнларида таълимга инновацион ёндашувнинг ижтимоий-педагогик зарурияти қуйидагилар билан ўлчанади:

Фан-техника тараккиёти ва ижтимоий-иктисодий янгиланиш узлуксиз таълим тизимини хусусан, умумтаълим муассасаларидаги ўкув жараёнини илгор хорижий тажрибаларни ўрганиш, таълимдаги инновацион ёндашувлар ва ахборот коммуникация технологияларидан фойдаланган ҳолда такомиллаштиришни талаб этади.

Соҳаларга инновацияларни жорий қилиш мавжуд иш услубларига нисбатан янгича ёндашувларни талаб қилади. Жамиятнинг ривожланиш қонуниятларида эса умумий жиҳатлар ва табиий қонуниятлар мавжуд бўлиб, бу борада кўп ҳолларда ўзига хос янги йўлларни қидиришдан кўра, баъзан ривожланган мамлакатлардаги тайёр андозаларни олиш, улардан ижодий фойдаланиш яхшироқ натижа беради. Шундан келиб чиққан ҳолда, бугунги кунда иқтисодиёт тармоқларида халқаро тажрибада синалган ва мамлакат иқтисодиётининг ишлаб чиқариш тармоқларини ривожлантиришда катта аҳамият касб этувчи инновацион тажрибаларни қўллашга жиддий эътибор қаратилмоқда. Ана шундай инновациялардан бири “кластер модели” бўлиб, бугунги кунда у мамлакатимизда кўпроқ аграр, тўқмачилик ва енгил саноат соҳаларида кенг қўлланилмоқда. Қисқа муддатлар ичида кластер модели иқтисодиётда истиқболли инновацион йўналиш сифатида эътироф этилди ва ушбу моделни бошқа соҳаларда қўллаш тажрибалари амалга оширилмоқда.

Бугунги кунда Ўзбекистон шароитида таълим тизимида шундай янги механизм яратилиши ҳаётий заруратга айландики, унда таълим турлари ўртасида ўзаро назорат ҳам, рақобат ҳам, манфаатларнинг қондирилиши ҳам таъминланиши зарур. Таълимнинг жамият барқарор ривожланишидаги юқори ижтимоий аҳамиятидан келиб чиққан ҳолда, замонавий талаблар, тизимдаги муаммолар ва уларни ҳал қилишда таълим, фан ва ишлаб чиқариш тармоқлари ўртасидаги тарқоқлик бугунги кунда узлуксиз педагогик таълимни кластер ривожланиш моделига ўтказиш заруратини тақазо этмоқда. Педагогик олимлар ва тадқиқотчилар томонидан таълимни кластерлаштиришнинг илмий-назарий асослари ва унинг амалий жиҳатлари тадқиқ қилинмоқда.

Кластер ёндашуви алоҳида соҳа бўлиб, рақобатбардош самарадорликка эришишдан манфаатдор бўлган соҳалар бирлашишининг ташкилий шаклларини кучайтириш механизми бўлиб, ихтиёрий компонентлар қаторида ўзининг тўлиқ функционал ишчанлик қобилиятини сақлайдиган бир нечта тенг ҳуқуқли бўлаклардан иборат бўлган тузилма сифатида қаралади.

Ўзбекистон шароитида педагогик таълим кластерининг субъектлари сифатида педагогик таълим кластери муассасаларнинг таълимий, илмий, услубий фаолиятининг сифатини оширишга хизмат қиладиган барча давлат ва нодавлат ташкилотларини педагогик таълим кластерининг компонентлари деб тушуниш мумкин. Кластер модели ҳар бири алоҳида фаолият олиб бораётган субъектларни умумий мақсад атрофида бирлаштиради ва айни пайтда, ҳар бир субъект умумий мақсаддан келиб чиққан ҳолда, хусусий манфаатдорликда иш юритади. Кластер модели субъектлари бир-бирини қўллаб-қувватлайди ва назорат қилади, ҳар бири алоҳида кластернинг маънавий ва интеллектуал майдонини яратади, ўзаро ижтимоий таъсири ҳамда аҳамиятини кенгайтиради. Шунингдек, педагогик таълим кластери субъектлари куйидаги стратегияларга асосланади:

ҳудуд нуқтаи-назаридан географик стратегияга;

ишлаб чиқариш ва академик илм-фан билан муносабатига кўра лотераль стратегияга;

таълим ва тарбия технологияларидаги яқинлик нуқтаи-назаридан технологик стратегияга;

умумий мақсад атрофида бирлашиш нуқтаи назаридан фокусли стратегияга;

ҳамкорликни қандай ташкил қилиш ва ривожлантириш нуқтаи назаридан сифат стратегияларга асосланади.

Субъектларнинг бир пайтнинг ўзида бир нечта стратегик фаолият олиб бориши ва унинг фокусини кластернинг ҳам умумий, ҳам хусусий мақсадларига тўғрилаш анчайин мураккаб жараён ҳисобланади. Аммо бу мураккабликни илмий ва амалий нуқтаи назардан ҳал қилиш кластерлаштириш жараёнининг асосий шарти ҳисобланади. Кластер доирасида бир нечта субъектларни ўзаро интеграциялаш мураккаб, кўп тармоқли илмий-амалий жараёндир. Ўзаро боғлиқ бир нечта фаолият турларини умумий мақсад атрофида бирлаштириш аниқ ҳисоб-китобларни ва илмий ечимларни, натижаси кафолатланган лойиҳаларни талаб қилади ва шундагина кластер субъектларининг ишончини қозонади. Кластерни бюрократик ва маъмурий йўллар билан амалга ошириб бўлмайди. У субъектларнинг ихтиёрий хайрихоҳлиги асосидагина ташкиллаштирилиши ва самарали фаолият олиб бориши мумкин. Шу нуқтаи назардан олиб қаралганда, таълим кластери ўзбек педагогикасида инновация бўлиб, ўзида нафақат таълим турлари ўртасидаги, балки фан, таълим ва ишлаб чиқариш ўртасидаги интеграциялашув жараёнларини, шунингдек, таълимни бошқариш, таълим воситалари ва шакллари билан боғлиқ соҳаларни ҳам қамраб олади.

Илмий адабиётларда кластер таркибига кирувчи субъектлар ўзлари ишлаб чиқарувчи маҳсулотларнинг, ахборот ва билимларнинг хусусиятларига кўра алоқаларнинг шакли, ўзаро ҳамкорликнинг тузилиши, иштирокчилар фаолиятининг хусусияти, пайдо бўлиш табиати, асосий ресурснинг хили, кафилланганлик даражаси ва географик таркибий қисмнинг мавжудлиги бўйича таснифланади. Бундай тасниф кластер учун умумий характерга эга бўлиб, тармоқ кластерлари бўйича кўриб чиқилганда, уларнинг айримлари кузатилмаслиги ҳам мумкин. Шу нуқтаи назардан ёндашганда, педагогик таълим кластерини қуйидагича таснифлаш тўғри бўлади: Педагогик таълим кластерининг аниқ мақсад ва вазифаларини белгилаш, фаолият уфқларини олдиндан кўра билиш учун унинг қандай тамойилларга асосланиши ҳақида аниқ тўхтамларга келиб олиш лозим бўлади. Мамлакатимизда таълим сиёсатининг тамойилларидан ва мавжуд шарт-шароитдан келиб чиққан ҳолда педагогик таълим кластерининг қуйидаги тамойилларини таклиф қилиш мақсадга мувофиқ бўлади.

- табиий алоқадорлик: кластер субъектлари ўртасидаги ҳамкорлик, алоқадорлик масаласининг табиийлиги, яъни боғлиқлик масаласининг ҳудудий, соҳавий ёки вазифавий жиҳатдан объективлиги.

- узвийлик ва узлуксизлик, кластер субъектларининг ўзаро боғлиқликда занжир ҳосил қилиши, занжирни ҳосил қилувчи ҳар бир бўгин ўзининг аниқ вазифаларига эга эканлиги, узлуксизлик занжирида бўшлиқларга йўл қўйилмаслигидир.

- изчиллик, кластер субъектларининг вертикал ягона чизиқда жойлашуви, бунда қуйидан юқорига, оддийдан мураккабга қараб босқичма-босқич ҳаракатланиш тенденциясига амал қилинишидир.

- ворисийлик, кластернинг авлодлар алмашинувидаги роли, тьюторлик фаолияти, педагогик таълимни кластерлаштириш натижасида субъектларнинг малакали педагог ходимларга бўлган эҳтиёжининг мунтазам қондирилишига эришишдир.

- замонавийлик, соҳага оид замонавий илм-фан ютуқларини тизимга жорий қилиш, илғор хорижий тажрибаларни ўзлаштириш, ахборот-коммуникация технологияларидан оқилона фойдаланишдир.

- йўналтирилганлик, кластер доирасида амалга оширилаётган ҳар бир фаолият турининг аник максадга йўналтирилганлиги, кутилаётган натижаларни олдиндан чамалаш ва баҳолаш имкониятининг мавжудлигидир.

- максаднинг умумийлиги, кластер субъектларининг хусусий мақсадларидан ташқари глобал аспектдаги ягона мақсад атрофида бирлашувидир.

- манфаатларнинг хусусийлиги, педагогик таълим кластери моделида ҳар бир субъектининг ҳукукий, ижтимоий, иктисодий жиҳатдан манфаатдор бўлишидир.

- ўзаро назорат, кластер модели доирасида бирлашган таълим субъектларининг ўзаро ягона тизимни ҳосил килиши ва бу тизимнинг нуксонсиз ишлашидан ҳар бир субъектнинг манфаатдор эканлиги, маълум субъектда йўл қўйилган хато ёки камчилик бошқа субъектларнинг фаолият самарадорлигига таъсир кўрсатиши, субъектлар фаолиятини ўзаро баҳолаш тизимининг йўлга қўйилишидир.

Ҳозирги даврда содир бўлаётган инновацион жараёнларда таълим тизими олдидаги муаммоларни ҳал этиш учун янги ахборотни ўзлаштирган, бу ахборотларни ўзлари томонидан баҳолашга кодир, зарур карорлар кабул қилувчи, мустақил ва эркин фикрлайдиган мутахассис кадрлар керак.

Инновацион технологиялар педагогик жараён, ҳамда ўкитувчи ва ўкувчи ўртасидаги ижодий фаолиятига янгилик, ўзгартишлар киритиш бўлиб, уни амалга оширишда асосан интерфаол усуллардан фойдаланилади, чунки таълимда бошкарув ролини ўкитувчи бажаради. Интерфаол таълим технологияларини амалга ошириш индивидуал, жуфтлик, гуруҳ ва жамоа билан ишлаш шаклларда амалга оширилади. Ўқитувчи таълим жараёнида интерфаол таълим технологиялари ёрдамида ўкувчиларнинг кобилиятларини ривожлантириш, ўз-ўзини назорат қилиш ва бошқариш, самарали суҳбат олиб бориш, тенгдошлари билан ишлаш, уларнинг фикрларини тинглаш ва тушуниш, мустақил, ижодий, танқидий фикрлаш, муқобил таклифларни илгари суриш, фикр-мулоҳазаларини эркин баён қилиш, ўз нуқтаи назарларини ҳимоя килиш, муаммонинг ечимини топишга интилиш, мураккаб вазиятлардан чика олиш каби сифатларни шакллантиришга эришиш мумкин.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Мирзиёйев Ш.М. Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. – Тошкент : Ўзбекистон, 2016. - 45 б.

2. М. Тарбиявий ишлар методикаси. Тошкент – “Фан ва технология”, 2012. 78-90 Б.

3. Шодмонов Ш.Ш., Ғофуров У.В. Иқтисодиёт назарияси. Дарслик. -Т.: "Iqtisod-moliya", 2010. -528 бет.

4. Ўлмасов А., Вахобов А.В. Иқтисодиёт назарияси. Дарслик. -Т.: "Iqtisodmoliya", 2014. -384 бет.

5. In M.Lewis& J.M. Haviland (Eds.). Handbook of emotions (2nd ed.). – N.Y.: Guilford, 2000. – P. 454 – 460

6. .https://www.oak.uz/

7. .https://rgsbm.uz/